

Právomoc súdov v rodinných veciach

Omšenie, apríl 2018

I. Úvod

- Obvyklý pobyt dítěte
- Nejlepší zájem dítěte

Obvyklý pobyt dítěte

- základní a výchozí určovatel mezinárodní soudní příslušnosti (pravomoci soudů) i rozhodného práva ve věcech s **mezinárodním prvkem**
- faktický, nikoli právní pojem – **není definován**
- vodítka pro výklad v **judikatuře SDEU** i národních soudů
- státní občanství dítěte – až na „druhé koleji“

3

Obvyklý pobyt v judikatuře Soudního dvora EU

A (C 523/07)

- ... pojem „obvyklé bydliště“ podle čl. 8 odst. 1 nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že toto bydliště odpovídá **místu, které vykazuje určitou integraci dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí**. Za tímto účelem musí být přihlédnuto zejména k **trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, ke státní příslušnosti dítěte, k místu a podmínkám školní docházky, k jazykovým znalostem, jakož i k rodinným a sociálním vazbám dítěte** v uvedeném státě. Vnitrostátnímu soudu přísluší určit místo obvyklého bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě.

4

Obvyklý pobyt v judikatuře Soudního dvora EU Mercredi (C-497/10)

- Pojem „obvyklé bydliště“ ve smyslu článků 8 a 10 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že toto bydliště odpovídá místu, které vykazuje určitou míru integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí. Za tímto účelem je třeba – pokud jde o situaci **kojence, který se svou matkou pobývá pouze několik dní v jiném členském státě, než je členský stát jeho obvyklého bydliště, do něhož byl přemístěn** – přihlídnout zejména k **trvání, pravidelnosti, podmínkám a důvodům pobytu na území tohoto členského státu a přestěhování se matky do tohoto státu**, a dále – zejména z důvodu věku dítěte – k **zeměpisnému a rodinnému původu matky, jakož i k rodinným a sociálním vazbám, které matka a dítě udržují v tomtéž členském státě**. Vnitrostátnímu soudu přísluší určit obvyklé bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě.

5

Obvyklý pobyt v judikatuře Soudního dvora EU PQ (C-111/17-PPU)

Lze unést nenarozené dítě?

- Článek 11 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že v takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, **kdy se dítě narodilo a nepřetržitě pobývalo se svou matkou po dobu několika měsíců na základě společné vůle svých rodičů v jiném členském státě, než ve kterém měli jeho rodiče obvyklé bydliště před jeho narozením, nelze z původního záměru rodičů předpokládajícího návrat matky s dítětem do posledně uvedeného státu usuzovat na to, že tam má toto dítě své „obvyklé bydliště“ ve smyslu tohoto nařízení.**
- **To, že se matka odmítla vrátit s dítětem do tohoto členského státu, proto v takové situaci nelze považovat za „protiprávní přemístění nebo zadržení“ dítěte ve smyslu tohoto čl. 11 odst. 1.**

6

Obvyklý pobyt v judikatuře NS ČR 30 Cdo 2244/2011

- Obvyklý pobyt (bydliště) ve smyslu čl. 8 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 představuje místo, v němž má osoba těžiště svého života. **Přichází-li v úvahu určení obvyklého pobytu (bydliště) na území více států EU**, je úkolem soudu, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, určit **poměr rodinného a společenského začlenění dítěte v jednom členském státu k rodinnému a společenskému začlenění dítěte v jiném členském státě**. Kritéria pro rozlišení významnosti jednotlivých ukazatelů jsou uvedena v judikatuře SDEU, přičemž poměr, který může posléze vyznít ve prospěch některého z členských států přicházejících v úvahu, může být určen až s přihlédnutím ke všem okolnostem případu.

7

Obvyklý pobyt v judikatuře NS ČR 21 Cdo 4909/2014 - I

- V řízeních o úpravě práva o péči o dítě s mezinárodním prvkem, kde soudy předběžně posuzují podmínku mezinárodní příslušnosti soudu, založenou zpravidla podle obecného určovatele obvyklého bydliště (čl. 8 Nařízení), je vždy třeba pečlivě přihlížet k tomu, **zda dítě se na území daného státu nenachází v důsledku porušení práva péče o dítě**, neboť kladné zjištění má za následek určení mezinárodní příslušnosti soudu podle jiného ustanovení Nařízení (čl. 10 Nařízení). **Je-li možné se domnívat, že dítě bylo na území jednoho členského státu přemístěno protiprávně, či je zde protiprávně zadržováno, pak se uplatní pravidla příslušnosti soudů v případech tzv. mezinárodních únosů dětí**, vyplývající z unijního (Nařízení Brusel II bis), jde-li o vnitrouijní poměry, nebo mezinárodního práva (Haagská úmluva o civilních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980, sdělení č. 34/1998 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy civilních aspektech mezinárodních únosů dětí, dále jen „Úmluva“). Pro poměr mezi Nařízením a Úmluvou přitom platí, že Nařízení se použije přednostně (čl. 60 písm. e) Nařízení).
- Jestliže je podle obsahu spisu – ve vnitrouijních případech - zjištěno **ohlášení o navrácení dítěte podle čl. 16 Úmluvy, musí úvaze o mezinárodní příslušnosti soudu podle čl. 8 Nařízení předcházet posouzení, zda není příslušný stát původního obvyklého bydliště dítěte podle čl. 10 Nařízení**.

8

Obvyklý pobyt v judikatuře NS ČR 21 Cdo 4909/2014 - II

- Nařízení nestanoví časovou lhůtu, po jejímž uplynutí by nastávala domněnka založení obvyklého pobytu, proto ani samotné zjištění odvolacího soudu, že děti v době zahájení řízení „nežily v České republice ani tři čtvrtě roku“, nemůže samo o sobě vést k závěru, že si na území České republiky obvyklý pobyt nevytvořily. Uvádí-li odvolací soud, že ani „použití některých z kritérií, uvedených Nejvyšším soudem ve výše citovaném usnesení, nevede k jednoznačnému závěru o obvyklém bydlišti dětí“ pak **pro situace, kdyby děti ztratily obvyklý pobyt na území jednoho státu a nevytvořily si jej na území jiného státu, by se užilo pravidlo příslušnosti založené na přítomnosti dětí na území státu, kde řízení ve věci samé bylo zahájeno (čl. 13 Nařízení).**

9

Kde je obvyklý pobyt dítěte?

- **tam, kde dítě skutečně žije** - místo, kde má těžiště svého života s ohledem na svůj rodinný, pracovní (školní) či sociální život
- **hodnotíme objektivně podle konkrétních okolností** - zejména stupeň sociálního začlenění, délka, pravidelnost pobytu
- bydliště, trvalý pobyt – hodnotící kritéria, nikoli výluční ukazatelé obvyklého pobytu
- *nová PO před SDEU (HR C-512/17)*

10

Nejlepší zájem dítěte

- v mezinárodním právu rodinném procesním obecně vyjádřen **blízkostí soudu dítěti, tj. obvyklým pobytem**
- **čas**
- respekt k **participačním právům dítěte** (čl. 11 odst. 2 BIIa, novela BIIa)

11

II. Pravomoc soudů ve věcech rodičovské zodpovědnosti a výživného

Výchozí případ:

Otec, český občan, podá návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilým dětem pro dobu před a po rozvodu manželství. Manželka a matka dětí je občankou SR. Děti mají státní občanství ČR i SR.

12

Varianta I

Všichni žijí v ČR.

Varianta II

Matka s dětmi žije v SR, otec v ČR.

Varianta III

Matka s dětmi se bez souhlasu otce přestěhovala s dětmi do Švýcarska.

Varianta IV

Všichni žijí v USA.

Pravomoc soudů

	I.	II.	III.	IV.
	Všichni v ČR	Matka s dětmi žije v SR, otec v ČR	Matka s dětmi se bez souhlasu otce přestěhovala do Švýcarska	Všichni žijí v USA
Výchova				
Výživa				

Jaké právní předpisy upravují pravomoc (mezinárodní příslušnost) soudů?

[BIIa \(Brusel IIa, Brusel libis\)](#)

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000

[NV \(nařízení o výživném\)](#)

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech výživovacích povinností

[HÚ96 \(Haagská úmluva o ochraně dětí\)](#)

Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (Haag, 19.10.1996, č. 141/2001 Sb.m.s.)

[DS](#)

Dvoustranné smlouvy o právní pomoci (CZ-SK: 209/1993 Sb., 193/1993 Zz.)

[ZMPS](#)

Zákon č. 97/1963 Zb., o mezinárodním práve s úkromnom a procesnom
([Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém](#))

15

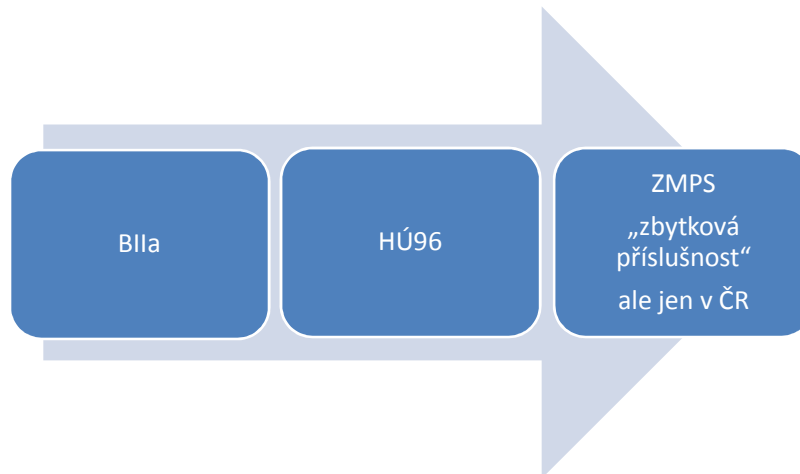
Podle jakého předpisu?

Rozhodující faktory

- Mezinárodní prvek
- Obvyklý pobyt (obvyklé bydliště) dítěte
- Státní občanství dítěte, účastníků řízení (DS se státy mimo EU)

Rodičovská zodpovědnost

Rodičovská zodpovědnost – věcná působnost BIIa

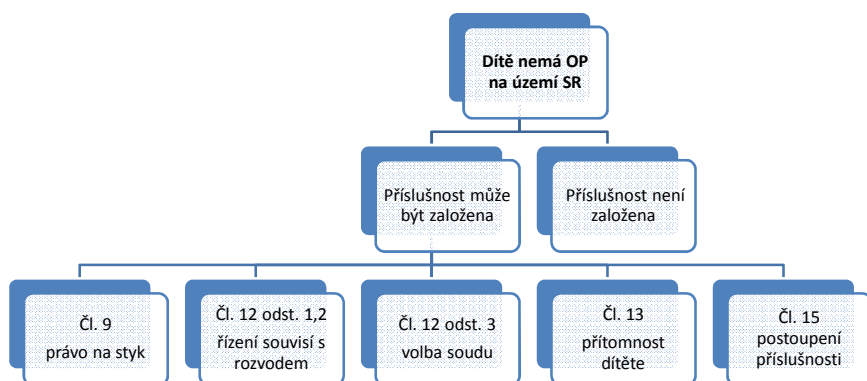
- Vyloučeno mimo jiné určení rodičovství, osvojení, výživné
- Autonomní výklad pojmů
- Judikatura SDEU:
  - C C-435/06, A C-523/07 – veřejnoprávní opatření,
  - Health Service Executive C-92/12 PPU – dočasné umístění do léčebně-výchovného zařízení,
  - Matoušková C-404/14 – schválení právního jednání opatrovníka dítěte v dědickém řízení,
  - Gogova C-215/15 – nahrazení souhlasu rodiče k žádosti o vydání cestovního pasu dítěte

Rodičovská zodpovědnost – osobní působnost, obecná příslušnost

Čl. 8 BIIa
OP

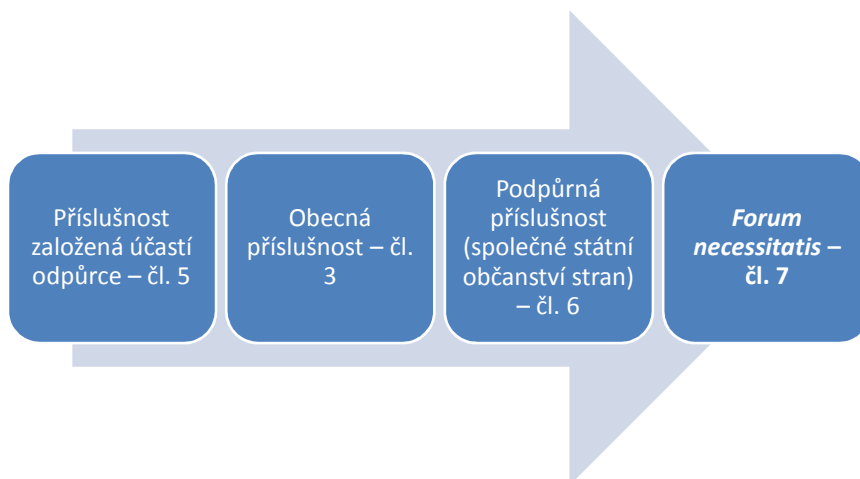
19

Rodičovská zodpovědnost – zvláštní příslušnost (nařízení BIIa)

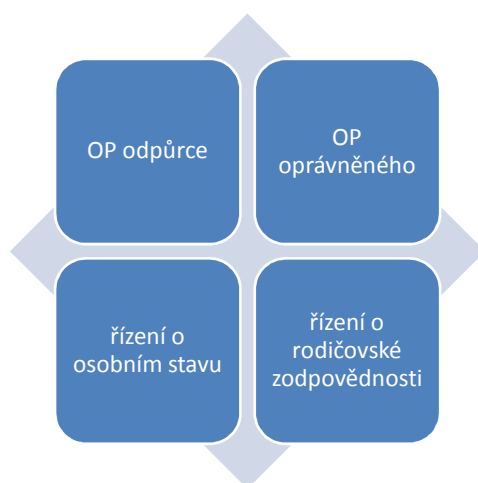
20

Výživné – pravomoc (mezinárodní příslušnost) soudu - nařízení o výživném

21

Výživné – obecná příslušnost - nařízení o výživném – čl. 3

22

Rodičovská odpovědnost – předběžná opatření (čl. 20 BIIa)

Podmínky a limity:

- Nedostatek mezinárodní soudní příslušnosti
- Naléhavý případ
- Ochrana osoby či majetku dítěte

A (C 523/07)

O takovém zajišťovacím opatření, jakým je převzetí dětí do péče, může rozhodnout vnitrostátní soud podle článku 20 nařízení č. 2201/2003, jestliže jsou splněny následující podmínky:

– dotčená opatření musí být naléhavá;

– musí se týkat osob nacházejících se v dotyčném členském státě a

– musí mít dočasnou povahu.

Přijetí uvedeného opatření i jeho závaznost jsou stanoveny v souladu s vnitrostátním právem. Po přijetí zajišťovacího opatření není vnitrostátní soud povinen postoupit věc soudu jiného členského státu, který je příslušný ve věci samé. Pokud to však vyžaduje nejlepší zájem dítěte, musí vnitrostátní soud, který předběžná či zajišťovací opatření přijal, informovat o jejich přijetí, přímo nebo prostřednictvím ústředního orgánu určeného podle článku 53 nařízení č. 2201/2003, příslušný soud jiného členského státu.

Purrucker I (C-256/09) – předběžné opatření podle čl. 20 nelze uznat a vykonat v jiném členském státě podle nařízení Brusel IIa

Purrucker II (C-296/10) – řízení o předběžném opatření podle čl. 20 nezakládá překážku věci zahájené dle čl. 19 odst. 2

Detiček (C-403/09 PPU) – předběžným opatřením podle čl. 20 nelze svěřit dítě do péče jednoho z rodičů

23

I. Rodičovská odpovědnost – přeshraniční umístění dítěte (čl. 56 BIIa)

- Umístění do **ústavní péče** nebo **pěstounské rodiny** v jiném členském státě
- konzultace a souhlas příslušného orgánu dožádaného členského státu (zapojení ústředních orgánů)
- Health Service Executive (C-92/12 PPU)
  - uzavřená terapeutická a výchovná ústavní péče
  - souhlas uděluje příslušný orgán veřejné moci (nestačí souhlas zařízení, kam je dítě umístěno)
  - rozhodnutí o umístění podléhá prohlášení vykonatelnosti, opravný prostředek proti prohlášení nemá odkladný účinek
  - bylo-li rozhodnuto o umístění pouze na dobu určitou, nevztahuje se souhlas příslušného orgánu dožádaného státu automaticky na prodloužení této doby

24

Kde hledat?

- [Eurlex](#) – databáze právních předpisů EU
- [Judikatura Soudního dvora EU](#)
- [Evropská soudní síť](#)
- [Evropská komise - Generální ředitelství pro justici](#)
- [Portál evropské e-justice](#)
- [Ministerstvo spravedlnosti](#)
- [Dvoustranné smlouvy o právní pomoci](#)
- [Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí](#)
- [CIPC](#)

25

III. Rozhodné právo ve věcech rodičovské zodpovědnosti a výživného

Výchozí předpisy

Rodičovská
zodpovědnost
HÚ 96
Univerzální použitelnost
(čl. 20)

Výživné
HP*
Univerzální použitelnost
(čl. 2)

* Protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti z 23. 11.2007 ([Rozhodnutí Rady 2009/941/ES](#))

Rozhodné právo ve věcech rodičovské zodpovědnosti

Obvyklý pobyt dítěte

Vznik a zánik RZ
Výkon RZ
Čl. 16, 17 HÚ96

Právo soudu

Opatření v rámci
soudního řízení
Čl. 15 odst. 1 HÚ

Rozhodné právo ve věcech výživného

Obvyklý pobyt
oprávněného
(čl. 3, 4 HP)

nebo

Právo soudu
(čl. 4 HP)

v krajním případě

Právo společné státní
příslušnosti (čl. 4 HP)

Rozhodné právo - příklad

Nesezdanému páru (matka občanka SR, otec občan ČR) žijícímu v Rakousku se narodí dcera.

1. Mají oba rodiče k dceři rodičovskou zodpovědnost?
2. Odstěhuje-li se matka s dcerou zpět ke své rodině na Slovensko bez souhlasu otce, dopouští se protiprávního přemístění?
3. Předpokládejme, že se matka s dcerou na Slovensko přestěhuje se souhlasem otce. Po několika měsících zde dcera nastoupí do školky, matka do práce. Otec se rozhodne řešit přetrvávající neochotu matky umožnit mu s dcerou pravidelný styk podáním návrhu na úpravu styku slovenskému soudu. Matka navrhne stanovit otci výživné. Podle jakého práva soud rozhodne?

29

IV. Uznávání a výkon ve věcech rodičovské zodpovědnosti a výživného

- Rozhodnutí, veřejné listiny, soukromé dohody
- Základní podmínka: vykonatelnost ve státě původu
- Základní zásada: vzájemná důvěra
- Omezené důvody pro odmítnutí
- Dva režimy vykonatelnosti:
  - a) prohlášení vykonatelnosti (exequatur)
  - b) přímá vykonatelnost

30

Prohlášení vykonatelnosti (exequatur)

Rodičovská zodpovědnost:

- BIIa: většina rozhodnutí, s výjimkou rozhodnutí o právu na styk s dítětem a zvláštní skupiny rozhodnutí navazující na únos dítěte
- HÚ96: všechna rozhodnutí

Výživné:

- NV: rozhodnutí vydaná v členském státě, který není vázán HP (UK, Dánsko)
- Luganská úmluva (Norsko, Island, Švýcarsko)
- HÚ73: ?

31

Přímá vykonatelnost

Rodičovská zodpovědnost:

- BIIa: rozhodnutí o právu na styk s dítětem, zvláštní skupina rozhodnutí navazující na únos dítěte (čl. 40 a násl.)

Výživné

- NV: rozhodnutí vydaná ve všech ČS s výjimkou UK a DK

32